

общественного мнения) и поддерживающих их авторитет количеством лайков ботов (созданных ради этого самого количества виртуальных пользователей, зачастую фейковых): сколь бы вы не были уверены в собственной правоте или правоте некоторого «невиртуального» эксперта, в виртуальной кислоте соцсети ваша уверенность растворяется без осадка.

Симбиоз материальной и виртуальной реальности, характерный для современного уровня развития цивилизации, позволяет (преднамеренно или нет – другой вопрос) апробировать технологии «материальной» коррекции событий, «запрограммированных» в сфере виртуального общения, но по каким-то причинам отошедшим от запланированного сценария. Наиболее ярким примером здесь могут служить угрозы, которые получают участники игры «Синий кит», не выполнившие поставленных заданий. Можно предположить, что на определенном этапе развития виртуальной реальности материальный мир превратится в ее регион, в котором стратегию и тактику поведения люди будут выстраивать с оглядкой на «виртуальные» (живущие в виртуальной реальности) смыслы. Именно коллективный и при этом анонимный разум социальных сетей может однажды воплотить в себе функции искусственного интеллекта.

Литература

1. Dennet, D. Sweet Dreams: Philosophical Obstacles to a Science of Consciousness / Daniel Clement Dennett. – Cambridge, London: MIT Press, 2005 – 199 p.

2. The road to artificial intelligence: A case of data over theory [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.newscientist.com/article/mg23230971-200-the-irresistible-rise-of-artificial-intelligence>

Лепський Максим Анатолійович,
доктор філософських наук, професор,
декан факультету соціології
та управління Запорізького
національного університету

ЗМІНИ СТРУКТУРИ ЗНАННЯ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ ФІЛОСОФІЇ

Інститут освіти виконує ряд функцій у суспільстві, які є його суспільним призначенням. Але зміни суспільства, часто-густо, деформують призначення цього інституту, що стає викликом для філософії як перипатетики та любові до мудрості. Серед місій інституту освіти, які обґрунтовують його існування, як оператору суспільних відносин, самовідтворення суспільства у структурі знання, відтворення знань, досвіду та пам'яті людства в цілому та конкретного суспільства зокрема. Не менш важливою місією інституту освіти є формування особистості та громадянина саме цього суспільства, регіону, громади, спільноти та соціальної групи. У цьому питанні інститут освіти є транслятором інтеграції та диференціації суспільства, а структура знання визначає соціальні можливості

освоєння того чи іншого обсягу знання та входження у соціальну структуру відносин. Інститут освіти виступає у якості окремого фільтру як ідентифікації, так і соціальної мобільності людей, оскільки часто-густо з інститутом освіти пов'язують отримання компетенцій, знань умінь та навичок.

У традиційному суспільстві структура знання спрямована на відтворення диференціації та інтеграції саме цього традиційного суспільства, у тоталітарному суспільстві відтворюється лише один ідеологічно визнаний образ життя, але зрозумілий та чітко визначений, у ліберальному та демократичному суспільстві відтворюється знання як розширення простору можливості, свободи та творчості. Оскільки приріст знання завжди є творчість, тому система освіти та відтворення і прирощення знання завжди потребує свободи, волі та творчості, що протистоїть свавілля та тоталітаризму.

Тому викликами для сучасної філософії є дослідження змін інституту освіти, а іноді деформацій структури знання під впливом деформації суспільства та підміни суттєвих операторів знання на викривлені або спотворені.

Попередній індустріальний соціально-технологічний уклад визначив специфіку шкільного (базового) знання у середній школі, у тоталітарному суспільстві це було пов'язано з ідеологічним навантаженням філософії як «квінтесенції всіх наук» (за Гегелем). **Індустріальний уклад визначив і пріоритет інженерних спеціальностей над гуманітарними** у вищій освіті, престиж у шкільній освіті математики та фізики над гуманітарними науками, а під час «хрущовської відлиги» дискусії фізиків та ліриків, математиків та спеціалістів з природничих наук з гуманітаріями. Захоплення перед науково-технічною революцією, геніальністю мислителів та конструкторського генію, ідеї універсального знання «всебічно гармонічної розвинутої особистості», яке пов'язувалося з енциклопедичністю Просвітництва та проектом ноосферного знання першого академіка Української академії наук В. Вернадського поступово знаходилися під тиском військової та ідеологічної цілеспрямованості. Гонка озброєнь та потреби військово-промислового комплексу визначали обмеження на пріоритетність та престижність спеціальностей. **Дефіцит, «блат», як тінізація потреб у харчовій, легкій та споживчій сферах визначав альтернативну соціальну престижність, яка дискримінувалася офіційною ідеологією.**

Розвал Радянського Союзу відкрив автократичне визначення структури знання та мав суттєві зміни, закордонні системи знання стали розглядатися як модерні та реформування рухалося у бік профілізації, альтернативна престижність часто-густо ставала домінуючою. Іншими словами, необхідним було мінімальне «знаннєве ядро освіти» (дань універсалізації знання), але нібито «профільність» більше відповідала «особистісному підходу» та потребам ринку, а ринок знаходився під впливом кримінальної революції, людей які мали «сміливість» бути провідниками приватизації та індивідуалізації суспільства. Зниження значущості ролі вчителя та викладача у суспільстві, особливо інженерних спеціальностей, визначило зміну престижності нових спеціальностей таких як юрист, економіст та менеджер.

Автор в жодному разі не піддає сумніву системи знань цих професій при професійному викладанні та науковому прирощенні знань, що забезпечують загальнолюдські цінності «Справедливості», «Прирощення матеріальних та духовних благ (еквівалентом обміну яких є прибуток)» та «Організації як зниження неефективності та хаотичності життя», але у той час саме ці спеціальності визначали перехід до «дикого капіталізму», **менеджеризації кримінальної революції**. **Затребувані були ті спеціальності, які мали основу у правовому-регламентному управлінні та економічно-управлінських війнах перерозподілу власності.**

Поступово реформи та становлення інформаційного соціально-технологічного укладу сформували **стереотипи про модерну та якісну освіту на заході, яка відтворювала більш високу якість європейського життя.** Глобалізація та входження західних країн сусідів у Євросоюз призвели до **міграції з цих країн молоді та працездатного населення у країни з кращим рівнем життя**, що змінило орієнтацію у підготовці на спеціальності сфери обслуговування. У школах падіння престижу вчителя оптимізація та реформа освіти, як скорочення бюджетної сфери з провадження так званого **формульного підходу розрахунків витрат на кількість учнів замість витрат на освітню інфраструктуру та демографічні проблеми, призвели до «приховування» різних видів робіт у неоплачувані та «тінізацію знання» у вигляді репетиторства.**

Скорочення витрат на вищу освіту визначило не тільки скорочення годин, а й стратегію збереження професійно-орієнтованих знань всередині навчальних планів за рахунок міжфакультетської підготовки, тобто скорочення універсальних холістичних знань до лише технологічних вузькоспрямованих. Особливо яскраво це відбулося у технічних вишах з філософією та суспільствознавчими дисциплінами.

Формування плебісцитарної олігархії, що мала легітимацію на виборах, визначило потребу лише у журналістах, політтехнологах, обмежено у соціологах, спеціалістах у «PR». При чому спеціалісти, які самі себе так ідентифікували, мали знання лише із закордонних переведених книжок та часто-густо не мали професійної соціально-політичної підготовки або у вишах отримували застарілі або ретрансльовані викладачами за підручниками стереотипи.

Зниження якості підготовки контингенту відбулося у зміні соціальної структури контингенту на перевагу сільській молоді та нижчого середнього й нижчого нижчого соціальних класів, скороченні платоспроможності абітурієнтів. Активний темп розвитку інформатизації та збільшення прихованого навантаження поставило **на часі використання інформаційних технологій, наприклад, електронного навчально-методичного комплексу дисциплін.** З одного боку, інформаційні інновації є дійсно модернізацією освіти, з іншого боку, вони стали системою «відцифрування застарілих знань» та інформатизацією тінізації знання, а іноді корупційних схем. Адже на відміну від індустріальної структури знань, жодний науково-дослідний інститут освіти не досліджував темпоральний

фактор навантаження школярів та студентів інформаційно- та індивідуально-орієнтованими завданнями, який обсяг часу витрачає на них молоде покоління. Також не досліджувалось співвідношення творчої роботи та репродуктивної, а часто-густо, компілятивної праці.

У шкільній освіті відбувається зміна структури знання за рахунок деформації набору та добору вчителів-предметників. Цей факт мені підтвердили директора шкіл м. Запоріжжя. Складно знайти вчителя математики, фізики, хімії, географії, легше знайти історика, філолога та іноземного філолога. До того ж соціальна невлаштованість вчителів призводить до професійного вигорання та іноді до компенсації соціально-психологічних проблем на учнях та батьках, або перехід тільки у системи тінізації.

Інформатизація та роботизація глобалізованої економіки актуалізувала потреби у ІТ-спеціальностях. У розвинутих країнах відбувається інженерний ренесанс, оскільки у великих транснаціональних корпораціях потрібні працівники з інженерною підготовкою, а не з грубою фізичною силою.

Зміни відбулися у співвідношенні фундаментального знання (що має довготривалий характер приросту, але якісні переваги) та прикладного знання (що має середньостроковий та короткотерміновий характер). **Домінація лише прикладного знання часто визначає стратегічний програш держави та суспільства у нових ринках та конкурентних перевагах.**

Важливим викликом сучасної структури знання стало входження України у Європейський науковий конкурентний простір зі своїми системами регламентів та фільтрів, які створюють конкурентні переваги тим, хто визначає ці регламенти та фільтри. З одного боку, сучасні масові інформаційні системи обробки інформації як-то нейроаналіз, Data mining та інші вимагають посилення міжнародної наукової кооперації та збільшення індексу Гірша, друкування статей у наукометричних базах, які також конкурують за престижність та отримання науково-статусної позиції. З іншого боку, основною проблемою стає форматування науки під стандарти, виникає проблема друкування українських науковців у так званих «сміттєвих журналах», що створюються, реєструються у Scopus або WEB of Science, отримують кошти з авторів, потім вилучаються через рік з цих баз, з одночасним зниженням рейтингу авторів, ВНЗ та країни, з якої ці автори, подальшою відмовою цим авторам та прискіпливим ставленням до цих ВНЗ у відомих журналах, відмовою участі в європейських наукових проектах.

І на останок, відбулися суттєві зміни свідомості та світогляду молодших поколінь – дигіталізація (спрямування на отримання знань з відцифрованих, електронних мас-медіа), «кліпність свідомості» (нездатність утримувати увагу без переключення від 30 секунд до 3 хв.), гейміфікація алгоритмів сприйняття людина-девайс світів; зниження мотивації та опір класичним системам освіти, що потребує зміни методик освіти. Всі ці виклики потребують дослідження саме у співвідношенні з основними операторами інституту освіти та визначення такої структури знань, яка спрямована на розвиток України майбутнього.